

Oktavij
(odlomki)

II. 3. Po enem ali dveh dneh stalnega druženja, ki je potešilo hrepeneče želje, ko sva v medsebojnem poročanju odkrila, česar drug o drugem zaradi odsotnosti nisva vedela, pa se nama je zahotelo oditi v Ostijo, pristrčno mestece, kar bi bilo mojemu telesu prijetno in pravšnje zdravilo, saj bi mu morske kopeli izsušile škodljive sokove. Seveda so me tudi počitnice ob času trgatve razbremenile sodnijskih skrbi. V tem času se je namreč po poletni vročini že javljala jesen v svoji zmernosti. 4. Ko smo se tako zgodaj zjutraj ob obrežju napotili proti morju, kjer je pihljajoča sapa oživiljala ude in se je pesek tako voljno vdajal mehjemu koraku, je Cecilij zagledal kip Serapisa in dvignil roko k obrazu ter z ustnicami pritisnil poljub, kakor imajo navado praznoverni ljudje.

III. 1. Tedaj je rekel Oktavij: »Mark, brat, res ne pristoji dobremu možu, da zapusti v slepi nevednosti ljudske preproščine človeka, ki doma in v javnosti biva ob njegovi strani; kako mu na tako svetel dan dopustiš tiščati v kamne, resda izklesane v podobe, maziljene in ovenčane, čeprav veš, da bo sramota zaradi te zablode tebe zadela nič manj kot njega.«

* * *

IV. 3. Tedaj pravi on: »Že nekaj časa me tiščijo in grizejo besede, s katerimi je Oktavij napadel tebe in ti očital nemarnost, da bi pod krinko tem bolj mene obtožil nevednosti. 4. Zato bom to gnal naprej: zdaj je vsa stvar popolnoma med menoj in Oktavijem. Če je za to, da kot zagovornik te smeri razpravljam z njim, bo takoj spoznal, da se je laže pogovarjati s tovariši kakor spopasti se z modrostjo. Kar sédimo na tiste skalnate valobrane, ki so tu, da varujejo kopališče in segajo daleč na odprto morje; tako si bomo lahko odpočili od poti in pa bolj zavzeto razpravljali.« 6. In po njegovih besedah smo sedli, tako da sem bil jaz izmed treh na sredini in sta me pokrivala vsak z ene strani; to pa ni bilo zaradi upoštevanja kakega reda ali časti, saj prijateljstvo vendar vedno sprejema ali stori vse enake, temveč zato, da bi kot razsodnik in vsakemu od njiju najboljši prijatelj prisluhnil in ločeval – sedeč na sredi – razpravljalca.

* * *

(Cecilijeva hvalnica poganstva:)

VII. 5. »Ne bom omenjal starih pripovedi, ki jih je mnogo, niti pesmi pesnikov o rojstvih, darovih, nagradah bogov; preskočil bom tudi po orakljih prerokovane usode, da se vama ne bo zdela starodavnost preveč bajeslovna. Ozri se na templje in svetišča bogov, ki varujejo in krasijo rimsko državo: bolj so vzvišeni zaradi svojih božanskih prebivalcev, ki so navzoči in tam stalno naseljeni, kot bogati zaradi častnih znamenj in darov. 6. Zato tam vidci, polni boga in združeni z njim, napovedujejo prihodnje reči, dajejo svarilo pred nevarnostmi, zdravilo boleznim, up nesrečnim, pomoč ubogim, tolažbo v nesrečah, naporom olajšanje. In v spanju vidimo, slišimo, spoznavamo bogove, ki jih čez dan zanikamo, zavračamo in pri njih krivo prisegamo.«

* * *

(Cecilijevi očitki zoper krščanstvo:)

X. 5. »Toda kristjani – kolikšne pošastnosti, kakšna čuda si izmišljajo! Da tisti njihov bog, ki ga ne morejo ne pokazati ne videti, marljivo preiskuje značaje vseh ljudi, dejanja vseh, celo besede in skrite misli, da namreč teka naokrog in je povsod navzoč; po njihovem blodi po vseh krajih, nadležen, nemiren, celo nesramno radoveden, ker je pač poleg pri vseh dejanjih; seveda pa se ne more bodisi razpet preko vsega baviti s posamezniki, bodisi zadostiti vesoljnemu svetu, če je zaposlen s posamezniki.

XI. 1. In kaj še? Vsej zemlji in samemu vesolju z njegovimi zvezdami grozijo s požarom; ali torej razmišljajo o razrušenju, kakor da bi se lahko spremenil večni red narave, vzpostavljen z božanskimi zakoni, ali se razdrla povezava vseh elementov in razstavila nebeška zgradba, in bi bilo s tem spodkopano tisto mogočno ogrodje, ki jo vsebuje in oklepa.«

* * *

(Oktavijeva obramba krščanstva:)

XVI. 1. Oktavij pa je rekel: »Govoril bom torej, kakor bom mogel po svojih najboljših močeh. Ti pa si moraš skupaj z mano prizadevati, da operemo ta pregrenki madež preprirov z reko resničnih besed.« (...)

Povedal bom, kakor čutim. Kdor misli, da pozna velikost Boga, ga zmanjšuje. Kdor ga noče zmanjšati, ga ne pozna. Tudi imena ne išči Bogu. Bog je njegovo ime. Tam so potrebna imenovanja, kjer je treba množico razdeliti po posameznikih s posebnimi značilnimi nazivi. Bogu, ki je edini, pa je Bog celotno poimenovanje. Če bi ga imenoval očeta, bi ti mislil, da je mesen, če kralja, bi sumil, da je zemeljski; če gospodarja, bi menil, da je umrljiv. Odvzemi pridana imena in videl boš njegovo jasnost.

* * *

XXXII. 1. »Mislite torej, da skrivamo, kar častimo, če nimamo svetišč in oltarjev. Kakšno podobo Boga bom namreč oblikoval, če je človek sam podoba Boga, če prav premišliš. Kakšen tempelj mu bom zgradil, ko ga ves svet, delo njegovih rok, ne more zaobseči? In naj zaprem v eno samo majhno stavbo moč takega veličastva, ko sam kot človek živim bolj prostorno? 2. Ali ni bolje, da je čaščen v našem umu? Da mora biti posvečen v najbolj notranjem delu prsi? Naj mu darujem darove in žrtve, ki jih je on prinesel meni za uporabo, da mu vržem nazaj njegov dar? Nehvaležno bi bilo, kajti pitna daritev je dobra duša, neskajen um in čista vest. 3. Kdor torej časti nedolžnost, moli Boga, kdor pravičnost, izliva Bogu daritev, kdor se vzdrži prevar, priklicuje naklonjenost Boga, kdor človeka odtegne nevarnosti, zakolje najboljšo žrtev. To so naša žrtvovanja, to so obredi Bogu: tako je za najpobožnejši tisti, ki je pravičnejši.«

* * *

(Minucijeva razsodba:)

XXXIX. Ko je Oktavij vse povedal, smo za nekaj časa otrpnili v tišini in strmeli z napetim izrazom; jaz sem se izgubil v globokem občudovanju, ker je z dokazi in primeri in z veljavnimi trditvami iz prebranih spisov ponazoril to, kar je laže občutiti kot reči; in ko je pobil zlonamerneže s prav tistimi puščicami filozofov, s katerimi se sami oborožujejo, je pokazal, da je resnica ne le zlahka sprejemljiva, ampak tudi prijetna.

XL. 1. Medtem ko sem to molče pri sebi premleval, je Cecilij planil: »Oktaviju čestitam iz srca, vendar čestitam tudi sebi in ne čakam na odločitev. Tudi tako sva zmagala: mogoče si nepošteno prisvajam zmago. Kakor je on zmagovalec nad menoj, sem jaz zmagovalec nad zmoto.«

3. »Jaz pa,« sem rekel, »se še bolj veselim zaradi nas vseh, ker je tudi zame Oktavij zmagal, ker mi je odvzel zelo mrzko nalogo razsojanja. Prav tako ne morem z besedami prehvaliti njegove zasluge: pričevanje človeka, in to enega, je šibko: izreden Božji dar ima; od Boga navdihnjen je govoril in tudi dobil zmago z njegovo pomočjo.«

Prevod Jasna Hrovat.